

Bernard F. Reilly, *The Medieval Spains* (Ortaçađ İspanyası), Cambridge Univ. Press, Cambridge 1993, 4 harita+209 sayfa+ bibliyografya+indeks.

Bernard F. Reilly, bu kitabında Iberia (İspanya) tarihini, Kartacalılar'a karşı yapılan II. P n savaşları sırasında Roma imparatorluk h kimiyetinin İspanya topraklarında kurulmasından itibaren kısaca ele almakta, burada hüküm süren devletleri, ekonomik, kültürel ve sosyal yönleriyle toplum yapılarını incelemekte, insanları İspanya'ya çeken ve burada kalmaya teşvik eden gücün daha çok coğrafya olduğu tezini ileri sürmektedir.

Eser, İspanya ile ilgili dört haritadan sonra alt başlıklara ayırmış yedi ana bölümden oluşmakta, bunu takiben konuyla ilgili oldukça geniş bibliyografya ve indeks bulunmaktadır.

1. At The Edge of Empire (İmparatorluğun Sınırında), s. 1-16
2. The Germanic Kingdom in Iberia 569-711 (İberia'da Germen Krallığı), s. 17-50.
3. Iberia and The D r-al-İslâm 711-1009 (İberia ve D ru'l-İslâm), s. 51-89.
4. Christian Reconquista and African Empire 1009-1157 (Hıristiyan Fethi ve Afrika İmparatorluğu), s. 90-128.
5. The Definition of Iberian Autonomy 1157-1295 (İberia Otonomisinin Tanımlanması), s. 129-159.
6. The Evolution of The Medieval Order in Iberia (İberia'da Ortaçađ Düzeninin Geliřimi), s. 160-189.
7. The Passing of Medieval Iberia 1248-1474 (Geç Ortaçađ Dönemi İspanya'sı), s. 190-209.

Birinci Bölümde (s. 1-16), M. S. takriben 260 yılından itibaren Rhine (Ren nehri) bölgesindeki Roma İmparatorluk sınırının  ok ř yle Germen kabilelerinin Fransa  zerinden Iberia'ya girerek Roma imparatorluğunu tahrip etmeleri, bu tahribe karşılık İmparatorluğun burayı yeniden düzenleme

çalışmaları anlatılmakta, buraya yerleşmiş olan Vizigotlar'ın isyanları, Vandallar'ın ise kralları Genseric idaresinde 429 yılında Roma'nın tahıl ambarı olan Afrika'ya Cebel-i Tarık boğazından geçerek İspanya'dan uzaklaşmaları belirtilmektedir. Diğer bir Germen kabilesi olan Sueviler'in de yarımada'daki genişleme çabalarına değinilmekte, Roma otoritesinin boşluğundan yararlanmak isteyen Vizigot kralı Euric (466-484) döneminde yarımada'nın Suevi ve Vizigotlar arasında ikiye bölündüğü ifade edilmektedir. Vizigot kralı II. Alaric (484-507)'in kuzeyde (Fransa) gittikçe artan Frank tehlikesine karşı verdiği mücadelenin Clovis idaresindeki Franklar tarafından kuzey Aquitanie'da Vouille denilen yerde imha ile sonuçlanması, İtalya Ostrogot kralı Büyük Theodoric (493-526)'in verdiği destek ile Vizigotlar'ın toparlanma çabaları ve bundan sonraki dönemde diğer bir Vizigot kralı Amalaric (526-531)'in (Büyük Theodoric'in torunu) Frank kralı Childebert tarafından II. Alaric gibi aynı akıbete uğratılması üzerinde durularak Büyük Theodoric'in teşvikleriyle canlandırılmaya başlanan II. Vizigot krallığının kuruluş aşaması izah edilmektedir.

İkinci Bölümde (s. 17-50), 569 tarihinde Vizigot kralı Leovigild (569-586)'in kurmuş olduğu Vizigot krallığının gelecek yüz elli yıllık sürede yeni bir toplum oluşumu için vasıta olduğu, Germen krallığı ve Germen asalet düşüncesinin imparatorluğun resmi kurumlarında ve yönetiminde eski yerini aldığı, Vizigotlar'ın dinî hayatları, onların önceden İskenderiyeli Arius'un doktrinini kabul ederek Arianizm'de kaldıkları fakat bu duruma Leovigild'in oğlu Recared (586-601)'in 589 yılında III. Toledo konsilinde Arius mezhebini bırakarak Roma kilisesine bağlanmasıyla son verildiği belirtilmektedir. Bu dönemden itibaren Vizigot kralı Agila (710-714)'ya kadar Vizigot krallarının yönetimlerinden, mücadelelerinden, ülkenin ticarî, ekonomik, kültürel ve siyasi yapısından söz edilerek Agila'nın çok genç olması yüzünden bir grup asilzâde tarafından istenmediği, yerine muhtemelen Baetica dükü olan Rodrigo (710-711)'nin seçilerek krallığın ikisi arasında bölündüğü ancak Müslüman akınlarının her ikisini de tahttan indirdiği anlatılmaktadır.

Üçüncü Bölümde (s. 51-89), İspanya'nın 711 yılında Tarık b. Ziyad tarafından fethedilmesi, Müslümanlar'ın yarımada'daki ilerlemeleri, bu tarihten sonra İslâm kontrolündeki İberia topraklarının hepsi için Al-Andalus veya Andalusia (Endülüs) denildiği ifade edilmekte 732 yılında, Müslümanlar'ın Poitiers'de Frank kralı Charles Martel tarafından bozguna uğratılmalarından bahsettikten sonra Abbasi zulmünden kaçan I. Abdurrahman (756-788)'in buraya gelerek Endülüs'ün ilk emiri olduğu ve İspanya'da 1031'e kadar sürecek Endülüs Emevî devletini kurduğu açıklanmaktadır.

I. Abdurrahman'dan başlayarak III. Abdurrahman (912-961)'a kadar Endülüs Emevî hükümdarlarının "Emir" unvanıyla yetindikleri, III. Abdurrahman'ın 929 yılında kendisini halife ilân etmesiyle hilâfete geçildiği bildirilmektedir. Bundan sonra yönetim, toplum ve kültürel hayat hakkında bilgi verilerek zamanla Endülüs emirlerinin Mâlik b. Enes'in öğretilerine dayalı bir hukuk ilmi geliştirdikleri, hazine arazilerinden elde edilen gelirlerle müslim ve gayr-i müslimlerden alınan vergilere dayalı düzenli bir para ekonomisi tesis ettikleri, eğitim ve bilim alanlarında yapılan çalışmaları destekleyerek başkentleri Kurtuba'yı Kayrevan, Kahire ve Bağdat'taki ilim yuvalarıyla rekâbet eder hâle getirdikleri vurgulanmakta, gayr-i müslim tebaanın özellikle de Musevi toplumunun altın çağını yaşayarak Vizigotlar zamanında kaybettikleri dinî ve siyasi haklarını Müslüman İspanya'da ticarî, ekonomik, entelektüel aynı zamanda politik hayatta önemli yerlere gelerek Müslümanlar sayesinde kazandıkları ve sekizinci yüzyıl fetihlerinin oluşum sürecinde Müslüman fatihlere tanınan imtiyazlardan faydalandırıldıkları görüşü savunulmaktadır.

Yazar, Roma döneminde kaydedilen gelişmeleri Müslümanlar'ın tüm sahalarda daha da ileriye götürdüklerini, bu gelişme ve ilerlemenin esasında doğudan batıya doğru olduğunu söylemekte, İspanya'nın kuzeyinde kurulma aşamasında olan Hıristiyan krallıklar hakkında da bilgi vermektedir.

Dördüncü Bölümde (s. 90-128), İspanya'nın kuzey bölgesindeki Hıristiyan krallıkların ortaya çıkışlarından itibaren 1157 yılına kadar ve sonraki dönemdeki faaliyetleri konusunda açıklama yapılarak onların Duero, Tajo ve Ebro havzaları, Galicia ile Portekiz sahillerini yeniden Müslümanlardan almaları, kendi politik özerk gelişmelerini etkin şekilde devam ettiren batı Avrupa'nın diğer devletleriyle ticarî, dinî ve kültürel bağlarını ilerletmelerini, Müslümanlar'ın ise siyasi olarak parçalanmalarının sonucunda bağımsız küçük devletçikler (Düvelüt-Tavâif) haline gelerek birbirleriyle sürekli olarak mücadele etmeleri ve bu durumun Hıristiyanlar'ın Reconquista hareketlerine yardımcı olması anlatılmaktadır.

Leon-Castile kralı VI. Alfonso (1065-1109)'nun ilerleyişi karşısında çaresiz kalan Müslümanlar'ın Seville (İşbiliye) hâkimi el-Mutemid vasıtasıyla kuzey Afrika'daki Murâbit imparatorluğunun kurucusu Berberî Yusuf b. Taşfin'i çağırması ve Yusuf'un İspanya'ya gelerek 23 Ekim 1086 tarihinde Zalaca (Zellâka)'da VI. Alfonso'yu yenerek ölümüne kadar yaklaşık yirmi yıl Endülüs'e hâkim olma çabası izah edilmektedir. Bundan sonra VII. Alfonso (1126-1157)'nin İslâm'a karşı Reconquista hareketini devam ettirmesi hakkında bilgi verilerek, Papa III. Eugenius'un yeni bir Haçlı seferi fermanı yayımladığı ve bunun İspanya'nın da Müslümanlar'dan temizlenmesi şeklinde algılanması

sonucu bölgede Müslümanlar'a karşı saldırıların daha büyük bir ivme kazandığından bahsedilmektedir.

11.yüzyılın başından 12.yüzyılın ortalarına kadar Müslüman ve Hıristiyan dünyasının politik, ekonomik ve kültür alanlarında birbirlerini nasıl etkilediği de verilen bilgiler arasındadır.

Beşinci Bölümde (s. 129-159), Murâbitlar'ın Endülüs'ü yaklaşık altmış yıl yönettikleri, ancak hareketlerini tam olarak açıklayamamaları, samimi bir politika takip edememeleri ve kabile kompleksleri yüzünden yönetimlerinin sürekli olmadığı, onların yerini kurucusu ve baş lideri İbn Tümert olan Muvahhidler'in aldığı belirtilmektedir. Masmude Berber kabilesine mensup olan İbn Tümert'in 1121 yılında kendini Mehdi ilân edip Masmude kabile federasyonundan güç alarak Murâbitlar'a karşı mücadeleye girişmesi, 1130 yılındaki ölümüyle yerini Abdülmümin'in (1130-1163) aldığı ve onunla Muvahhidler'in yükselmeye başladıkları bildirilmekte, onların Hıristiyan krallıklarla olan mücadelelerine değinilerek, Muvahhidi hükümdarı Ebû Yusuf Yakup (1184-1199)'un 1195 yılında Alarcos (Arak)'da Kastilya kralı VIII. Alfonso'yu perişan ettiği yer almaktadır. Bu yenilginin Hıristiyanlar'da, Müslümanlar'ın İspanya'yı yeniden ele geçirecekleri düşüncesini yayması ve bu sonucun da Papa III. Innocentus'un 1210 yılında yeni bir Haçlı çağrısı yaparak Temmuz 1212'de Kastilya kralı VIII. Alfonso'nun öncülüğünde Aragon, Navarre, Leon ve Portekizliler'den oluşan birleşik gücün Muvahhidi hükümdarı Muhammed'i yenmelerine yol açtığı ifade edilmektedir. Bundan sonra Muvahhidler'in zayıflama sürecine girdikleri ve bu durumun da Hıristiyanlar'ın genişleme faaliyetlerine katkıda bulunduğu anlatılmaktadır.

Altıncı Bölümde (s. 160-189), 14 ve 15. yüzyılda Avrupa'nın siyasî durumu ele alınarak Muvahhidler'in zayıflamasıyla Tunus ve civarında 1229 yılında Hafsiler'in bağımsızlıklarını ilân ettikleri, Fas'ın 1269'da Merîniler tarafından alınarak başkent yapılması ve Hıristiyan fetihlerine yer verilmektedir.

1348-1352 yıllarında ve daha sonra yaklaşık iki yüz yıl İberia ve Avrupa'nın geri kalan kısmında vebanın (kara ölüm) kol gezdiği hatırlatılarak buna rağmen yine de tarımın, ticaretin geliştiği, belirtilmektedir.

Yedinci Bölümde (s. 190-209), İspanya'da bağımsız olarak kalan sadece Müslüman Granada (Gırnata) hanedanı olduğu, nüfusunun Valencia, Murcia ve Andulisia'dan gelen mültecilerle yaklaşık 300.000 kişiye ulaştığı, çok küçük bir krallık oluşu sebebiyle güçlü düşmanlar tarafından kuşatıldığı her şeye rağmen yine de iki buçuk asır ayakta kalmayı başarabildiği zikrolunmaktadır. Fakat kendi içlerindeki taht kavgaları, bu kavgaların sürekliliği yüzünden

Hıristiyanlar'a karşı fırsatları değerlendirememeleri, 1469 yılında Kastilya kraliçesi Isabel ile Aragon kralı Ferdinand'ın evlenerek Hıristiyanlar'ın bir bütün olma yolundaki çabalarını güçlendirmelerine karşılık Müslümanlar'ın hâlâ birbirleriyle uğraşarak kendilerini bekleyen hazine sona çok hızlı bir şekilde vardıkları belirtilmektedir.

Eserin sonunda geniş bir bibliyografya verilmekte, şahıs ve yer isimlerini içeren genel bir indeks bulunmaktadır.

Tarafsız bir bakış açısıyla ve sade bir üslupla kaleme alınan eser, İspanya tarihi hakkında verdiği bilgiler ve yer yer getirdiği yeni yorumlarla tavsiye edilebilecek niteliktedir.

SUMMARY

This book deals with the history of Spain starting from the establishment of Roman sovereignty. It analyses the countries that ruled here in terms of their economic, cultural and social characteristics.